

University of Groningen

Jurisprudentie internationaal en Europees socialezekerheidsrecht

Vonk, G.J.; van Everdingen, M.; Ydema-Gutjahr, M.

Published in:
 Sociaal Maandblad Arbeid

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
 Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
 2007

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Vonk, G. J., van Everdingen, M., & Ydema-Gutjahr, M. (2007). Jurisprudentie internationaal en Europees socialezekerheidsrecht. *Sociaal Maandblad Arbeid*, 1, 23 - 28.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Jurisprudentie internationaal en Europees socialezekerheidsrecht

AUTEURS: Prof.dr. G.J. Vonk, mevr. mr. drs. M. van Everdingen en mevr. mr. drs. M. Ydema-Gutjahr. Prof. Dr. G.J. Vonk is hoogleraar socialezekerheidsrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen en bijzonder hoogleraar socialezekerheidsrecht aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Mevr. mr. drs. M. van Everdingen en mevr. M. mr. drs. Ydema-Gutjahr zijn juridisch beleidsadviseur bij de afdeling Recht & Beleid van de Sociale Verzekeringsbank.

Deze zesde kroniek van de jurisprudentie internationaal en Europees socialezekerheidsrecht bestrijkt de periode van 1 november 2006 tot en met 1 november 2007. Er zijn veel zaken geweest over wooneisen in de sociale zekerheid en de export van uitkeringen. Dergelijke wooneisen zijn onderworpen aan de kritische blik van zowel het Hof van Justitie EG (HvJ EG) (par. 1) als de nationale rechter. De Centrale Raad van Beroep (CRvB) en de rechtbank Amsterdam toetsten de invoering van het exportverbod ingevolge de Wet beperking export uitkeringen (Wet BEU) onder meer aan het grondrecht van eigendomsbescherming. Dit grondrecht zette zijn opmars in de sociale zekerheid voort, zo ondervonden ook de Russen in Straatsburg (par. 2). Verder zijn er enkele uitspraken te melden over de gevolgen van het vrije dienstenverkeer, onder andere voor de problematiek van de grensoverschrijdende zorg (par. 3) en over de toepassing van het gelijkebehandelingsbeginsel (par. 4). Deze rubriek bevat een selectie van internationaal en Europeesrechtelijk relevante jurisprudentie. Waar uitspraken reeds elders uitgebreid becommentarieerd zijn, zoals bij de uitspraken over huisbezoeken het geval is¹, is van bespreking afgezien.

1. Wooneisen vanuit Europeesrechtelijk perspectief

Belgische toestanden

Laat ons beginnen de lezer te attenderen op een opmerkelijke, nog hangende procedure die relevant is voor België, althans voor het uiteenvallen daarvan. Het vrije verkeersregime van de EG vindt geen toepassing in zuiver interne aangelegenheden van de lidstaten. Dit leerstuk kan altijd goed worden geïllustreerd aan de hand van de socialezekerheidszaak *Petit*.² Het ging in die zaak om een Waal die in Vlaanderen in het Frans een gedingstuk had ingediend en daarom niet-ontvankelijk werd verklaard. Het Gemeenschapsrecht mocht hem niet baten want de kwestie ontbeerde elk grensoverschrijdend aspect. Het dreigt nu een andere Vlaams-Waalse socialezekerheidskwestie te worden die een einde maakt het leerstuk van de autonomie van interne kwesties. Dit keer gaat het om een rechtstrijd tussen de opperste kempanden zelf: de regering van de Franse gemeenschap en de Waalse regering tegen de Vlaamse regering. Deze laatste heeft op basis van eigen bevoegdheden in 1999 een verzekering in het leven geroepen voor verpleegkundige hulp (zorgverzekering). De verzekering is alleen van toepassing op Vlaamse ingezetenen. Voor werknemers uit andere EU-lidstaten zijn er allerlei excepties in het leven geroepen, maar Waalse inwoners kunnen hiervan niet profiteren. De Walen die in Vlaanderen werken, maar in Wallonië wonen, zijn van de zorgverzekering uitgesloten. Kan dit door de Europeesrechtelijke beugel? De zaak heeft nog niet geleid tot een uitspraak van het Hof maar er is wel een conclusie van de Engelse Advocaat Generaal (AG) *Sharpston*. Deze is even welsprekend van karakter als

opmerkelijk in uitkomst. De AG uit haar frustraties over het feit dat de gereedschapskist van Gemeenschapsrecht ogenschijnlijk geen instrumenten bevat om de Vlaamse wooneis mee te bestrijden. Dit sentiment komt tot een climax in overweging 116: “Ik moet zeggen dat ik het ergens zeer paradoxaal vind dat, ondanks de inspanningen van de laatste 50 jaar om belemmeringen van het vrije verkeer *tussen* de lidstaten uit de weg te ruimen, decentrale overheden van lidstaten langs de achterdeur toch opnieuw belemmeringen kunnen invoeren door dit *binnen* lidstaten te doen. Daarbij rijst de retorische vraag met wat voor een Europese Unie men te doen heeft wanneer het vrije verkeer wel wordt gegarandeerd tussen Dunquerque (Frankrijk) en De Panne (België), maar niet tussen Jodoigne en Hoegaarden?”

De conclusie vervolgt met een dartele analyse van het Europees burgerschap en het *lex loci laboris*-beginsel waaruit wordt afgeleid dat het nadeel dat door Walen wordt ondervonden, niet langer exclusief als een interne Belgische aangelegenheid mag worden aangemerkt. Mocht het Hof deze conclusie volgen, dan moet voortaan een van de klassieke leerstukken van Europees Gemeenschapsrecht anders gedoceerd gaan worden. Ook wordt duidelijk dat de gevolgen van een verdere desintegratie van België in subregio's en taalgebieden Europeesrechtelijk zal worden opgevangen. Voor de stabiliteit aan de zuidgrens lijkt dat een hele geruststelling.

Conclusie van AG Sharpston van 28 juni 2007, zaak C-212/06 (Regering van de Franse Gemeenschap en Waalse regering tegen Vlaamse regering)

Wajong voor grensarbeiders

In het vorige jaaroverzicht rapporteerden wij over de zaken *Kersbergen-Lap en Dams-Schipper*³, beide vroeggehandicapten wier uitkering ingevolge de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong) werd beëindigd toen ze besloten om in het buitenland (Frankrijk respectievelijk Duitsland) te gaan wonen. De Wajong-uitkering geldt als een zogenoemde niet-contributieve prestatie en is als zodanig op een lijst van niet-exportabele uitkeringen geplaatst (bijlage IIbis van EG-Verordening nr. 1408/71). Volgens het Hof was de beëindiging van de uitkering in deze twee gevallen gebaseerd op een deugdelijke grondslag. Er was nog derde zaak voorgelegd over de export van Wajong-uitkeringen, de onderhavige zaak *Hendrix*. Ook in deze zaak is inmiddels arrest gewezen. Het ging nu om een in Maastricht werkzame man (licht mentaal gehandicapt, werkzaam bij een bouwmarkt) die op enig moment in België ging wonen terwijl hij in Maastricht zijn werkzaamheden aanhield. Zijn uitkering werd stopgezet. De zaak moet worden opgevat als de grensarbeiderspendant van de eerder genoemde Wajong-procedures. Dat Vo. 1612/68 bijzondere eisen stelt aan de sociale bescherming van grensarbeiders is bekend uit onder meer de eerder gewezen arresten *Meints*⁴ en *Meeusen*⁵. Het Hof verwijst naar deze arresten, maar laat na hier zelf echt consequenties uit te trekken. Op zich is het geoorloofd om de Wajong-wooneis te stellen. Wel moet worden nagegaan of de toepassing van deze eis in het individuele geval een legitiem doel dient. Het is aan de nationale rechter om na te gaan of dit het geval is, waarbij in het bijzonder acht moet worden geslagen op de vraag of de betrokkene zijn sociaal-economische banden met de desbetreffende land heeft behouden. Lucifer, waar is uw vlam gebleven, denk je bij het lezen van zo'n uitspraak. Hoewel? De vingerwijzing

aan de CRvB is dusdanig dwingend, dat deze nauwelijks nog van de kennelijk gewenste oplossing kan afwijken.

Wijzen we op deze plaats ook nog naar een uitspraak van de CRvB van 23 maart 2007, waarin de Raad oordeelt dat de Wajong-uitkering zich kwalificeert als een bijzondere regeling in de zin van art. 24 lid 1 sub b onder ii van het Vluchtelingenverdrag. Dit had in casu tot gevolg dat een Wajong-uitkering mocht worden ontzegt aan een Rwandees vluchteling onder de overweging dat deze reeds volledig arbeidsongeschikt was op de datum van aanvang van zijn ingezetenschap.

HvJ EG 11 september 2007, C-287/05 (D.P.W. Hendrix tegen Raad van Bestuur van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen) AB 2007/309 m.nt. F.J.L. Pennings, USZ 2007/292 m.nt. red.

CRvB 23 maart 2007, 04/6140 Wajong, LJN: BA1471, RSV 2007/198, USZ 2007/148

Kindererziehungsgeld

Anders dan in ons land waar we experimenteren met levensloopregelingen, kennen de Duitsers al jaren een solide regeling voor betaald ouderschapsverlof. Van overheidswege wordt gedurende twee jaar een extra toeslag uitbetaald voor elk kind dat thuis wordt opgevoed door een ouder die zelf niet werkt. De regeling is in 2006 nog eens uitgebreid op voorstel van de Duitse Minister van gezinszaken Ursula von der Leyen, zelf moeder van zeven kinderen. Thans behoudt de werknemer die stopt met werken in verband met de opvoeding van een kind gedurende één jaar twee derde van het loon. Het *kindererziehungsgeld* kent een wooneis. In twee procedures die in 2007 hebben geleid tot uitspraken van het Hof ging het om de rechten op kindererziehungsgeld voor in Duitsland werkende grensarbeiders. In de zaak *Hartmann* claimde de in Oostenrijk wonende partner van de betrokken grensarbeider de ouderschapsuitkering. Zoals viel te verwachten kwam het Hof tot het oordeel dat het recht op de uitkering van de partner moet worden opgevat als een sociaal voordeel van grensarbeiders in de zin van art. 7, lid 2 Vo. 1612/68. In de zaak *Geven* was de uitkomst voor de betrokkene minder gelukkig. De Nederlandse werkte in de desbetreffende periode deeltijd in Duitsland en haalde niet de in Duitse wetgeving gestelde minimum uur- en loongrens om als grensarbeider in aanmerking te komen voor het kindererziehungsgeld. Deze eis mag volgens het Hof door de wetgever gesteld worden om een noodzakelijke band met de Duitse samenleving aan te brengen, zonder het recht op uitkering uitsluitend voor te behouden aan Duitse ingezetenen.

HvJ EG 18 juli 2007, C-212/05 (Gertraud Hartmann tegen Freistaat Bayern)

NJ 2007/514, RvdW 2007/735, USZ 2007/290

HvJ EG 18 juli 2007, C-213/05 (Wendy Geven tegen Land Nordrhein-Westfalen) AB 2007/269 m.nt. F.J.L. Pennings, JAR 2007/232, JV 2007/ 493 m.nt. CAG, NJ 2007/515 m.nt. M.R. Mok, RvdW 2007/736, USZ 2007/291

2. Bescherming van eigendom

Afschaffing vervolguutkering

Terwijl de regering in 2007 eindeloos discussieerde over het ontslagrecht, was de afschaffing van de vervolguutkering ingevolge de Werkloosheidswet (WW) in 2003 binnen enkele dagen beklonken. De regering had toen zelfs zoveel haast dat de

inwerkingtreding van de wetswijziging niet werd afgewacht. De afschaffing werd in een persbericht op vrijdag 8 augustus 2003 openbaar gemaakt. In de latere wijzigingswet werden de bepalingen over de vervolguitering gewijzigd of geschrapt. Daarnaast werd in een overgangsrechtelijke bepaling geregeld dat werknemers die voor maandag 11 augustus werkloos waren geworden, nog wel aanspraak op een vervolguitering konden maken. In zijn uitspraak van 31 juli 2007 heeft de CRvB dit overgangsrecht iets opgerekt door te bepalen dat een werknemer die op 8 augustus 2003 met zijn werkgever had afgesproken om de arbeidsrelatie te beëindigen, ook onder dit overgangsrecht valt. De partijen hadden immers geen weet van het voornemen van de regering en er was voor hen op die bewuste vrijdag ook geen aanleiding om de kantonrechter te vragen om de ontbindingsbeschikking meteen af te geven. Deze oprekking van het overgangsrecht mocht een werknemer die op 13 oktober 2003 werkloos werd helaas niet baten: het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV) weigerde hem een recht op vervolguitering toe te kennen. Na het doorlopen van een bezwaarprocedure werd hij door de rechtbank Assen in het gelijk gesteld. Alleen al het feit dat aanspraken met terugwerkende kracht waren ontnomen, was voor de rechtbank aanleiding om de wetswijziging buiten toepassing te verklaren. In de hoger beroepsprocedure stelde het UWV zich primair op het standpunt dat er geen sprake was van eigendomsontneming omdat de vervolguitering op 1 januari 2004 niet opeisbaar was. De CRvB zet hier een streep door en stelt vast dat het recht op vervolguitering is ontstaan op 13 oktober 2003, de dag waarop de WW-uitkering inging. Vervolgens toetst de CRvB of de ontneming van dit eigendomsrecht voldoet aan de voorwaarden van art. 1 van het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en Fundamentele Vrijheden (EVRM). De afschaffing van de vervolguitering doorstaat deze test met glans. De inbreuk op het eigendomsrecht is bij wet voorzien en berust op een legitieme doelstelling, namelijk budgettaire overwegingen in combinatie met de wens om de activerende werking van de WW te verbeteren. Gezien de ruime beoordelingsmarge van de Staat kan volgens de CRvB ook niet worden gezegd dat de proportionaliteit ontbreekt. Opmerkelijk is dat de Raad bij deze proportionaliteitstoets geen gewicht toekent aan het feit dat de eigendomsontneming met terugwerkende kracht heeft plaatsgevonden. De Raad noemt hiervoor drie redenen. Ten eerste is er geen sprake van een kleine groep werknemers die door de wetswijziging met terugwerkende kracht werd getroffen, met andere woorden: deze casus verschilt van beruchte zaak *Ásmundsson* waarbij een zeer kleine groep een recht op uitkering werd ontnomen.⁶ Ten tweede is van belang dat de wetgever heeft beoogd om calculerend gedrag te voorkomen. En tot slot acht de Raad van betekenis dat betrokkene direct bij aanvang van de WW-uitkering is geïnformeerd over het voornemen van de regering om de vervolguitering af te schaffen. Onder deze omstandigheden kan niet worden gezegd dat betrokkene een onevenredig zware last moest dragen. Bovendien kan een mogelijke aanspraak op een speciale uitkering voor oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers deze last nog verder verlichten.

CRvB 31 juli 2007, 05/6299 WW, LJN: BB1609, USZ 2007/265

CRvB 11 september 2007, 06/4760 WW, LJN: BB3760, RSV 2007/317, USZ 2007/312

Uitsluiting van export

Verplicht conventie 118 van de *International Labour Organisation* (ILO) de Nederlandse Staat tot export van de toeslag op grond van de Toeslagenwet (TW)? Deze vraag heeft

vele experts bezig gehouden sinds de toeslag op grond van art. 4a van de TW geheel van export is uitgesloten. Bij de beantwoording van deze vraag staat de exportverplichting van art. 5 van ILO-conventie 118 centraal. Dit artikel bevat (voor zover hier van belang) in het eerste lid een onvoorwaardelijke exportverplichting ten aanzien van invaliditeitsuitkeringen en uitkeringen bij arbeidsongevallen en beroepsziekten. In het tweede lid is de export van invaliditeitsuitkeringen die als ‘andere uitkering’ bij de ILO zijn aangemeld, afhankelijk gesteld van het sluiten van verdragen. De exportverplichting van art. 5 is alleen van toepassing als de toeslag kan worden aangemerkt als een invaliditeitsuitkering of een uitkering bij arbeidsongevallen of beroepsziekten in de zin van ILO-conventie 118. En juist over deze kwalificatie blijken de experts van mening te verschillen.

In maart 2003 oordeelde de CRvB dat de toeslag die in aanvulling op een uitkering ingevolge de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) is toegekend, moet worden gekwalificeerd als een invaliditeitsuitkering in de zin van art. 2 van ILO-conventie 118.⁷ Daarnaast oordeelde de CRvB dat (kort gezegd) de toeslag niet kon worden aangemerkt als een ‘andere uitkering’ omdat de Nederlandse regering de toeslag niet had aangemeld bij de ILO. Dit had tot gevolg dat het onvoorwaardelijke exportverbod van art. 5 lid 1 van ILO-conventie 118 van toepassing was en dat de intrekking van de toeslag per 1 januari 2003 onrechtmatig was. De Nederlandse regering heeft naar aanleiding van dit oordeel direct actie ondernomen door de toeslag in mei 2003 met een terugwerkende kracht tot januari 2000 als ‘andere uitkering’ bij de ILO aan te melden en daarnaast ILO-conventie 118 tegen de eerstvolgende datum op te zeggen.

In het kader van een klacht van de Confederatie van Turkse Vakverenigingen (TÜRK-İS) brachten drie leden van de ‘*Governing Body*’ van de ILO eind 2006 een advies uit over de intrekking van de toeslag van WAO-gerechtigden die buiten Nederland wonen. In dit advies concludeert het Comité allereerst dat de uitsluiting van de export niet in strijd is met het recht op gelijke behandeling van art. 3 lid 1 van ILO-conventie 118. Daarbij heeft het Comité overwogen dat dit artikel slechts betrekking heeft op gelijke behandeling op het grondgebied van de desbetreffende verdragspartij (i.c. Nederland). Een wooneis die wordt opgelegd aan zowel Nederlandse als buitenlandse werknemers levert in dit kader dus geen discriminatie op. Het tweede deel van het advies heeft betrekking op de exportverplichting van art. 5 van ILO-conventie 118. In zijn advies stelt het Comité vast dat de TW beoogt om een minimuminkomen te garanderen en dat het niet gericht is op de verzekering van een specifiek sociaal risico. Het Comité concludeert vervolgens dat de toeslag niet valt onder het begrip invaliditeitsuitkering of uitkering bij arbeidsongeval of beroepsziekte zoals genoemd in art. 2 van Conventie 118. Het Comité komt tot deze conclusie door terug te grijpen op de definities in art. 54 respectievelijk 32 van ILO-conventie 102. Vanwege deze conclusie kan het Comité niet toekomen aan een toetsing van art. 4a van de TW aan de exportverplichting van ILO-conventie 118. Het Comité biedt nationale autoriteiten echter wel de mogelijkheid om de materiële werkingssfeer van ILO-conventie 118 ruimer uit te leggen. Onder verwijzing naar de doelstellingen van deze conventie staat het Comité toe dat een nationale autoriteit zoals de CRvB de toeslag ingevolge de TW toch als een invaliditeitsuitkering aanmerkt. Daarnaast gaat het Comité in op het argument van de Nederlandse regering dat er geen

exportverlichting van de toeslag bestaat omdat deze verplichting afhankelijk is van de sluiting van een verdrag. Volgens het Comité is deze redenering in strijd met de letter en geest van art. 5 lid 2 van ILO-conventie 118. Dit artikel kent een inspanningsverplichting om verdragen te sluiten. Uit het feit dat in de Wet BEU is bepaald dat de TW niet (meer) wordt geëxporteerd, blijkt volgens het Comité dat de Nederlandse regering deze inspanningsverplichting niet wil nakomen. Dit betekent dat de Nederland niet onder de exportverplichting kan uitkomen door te verwijzen naar de voorwaarde van art. 5 lid 2 van ILO-conventie 118. Nederland blijft dus verplicht om de toeslag aan WAO-gerechtigden in Turkije te verstrekken, voor zover de CRvB de toeslag beschouwt als een invaliditeitsuitkering.⁸ In de laatste overweging van het advies benadrukt het Comité dat de CRvB vrij is in zijn de interpretatie van de bepalingen van de conventie in het licht van Nederlandse stelsel van sociale zekerheid. Het Comité acht zichzelf (als toezichthoudende autoriteit) echter gebonden aan een restrictieve interpretatie van de materiële werkingssfeer en moet daarom concluderen dat de TW buiten de toepassingssfeer van de conventie valt. De eindconclusie luidt derhalve dat Nederland niet in strijd met art. 5 lid 1 van ILO-conventie 118 heeft gehandeld.

Gezien de vrijheid die de CRvB wordt gegund bij de interpretatie van de materiële werkingssfeer van ILO-conventie 118 is het opmerkelijk dat de CRvB in zijn uitspraak van 1 november 2007 uitgebreid motiveert waarom hij vrij is om zelf een oordeel te vormen over het karakter van de toeslag. In deze motivering komt het ILO-Comité er wat bekaaid vanaf. Zo stelt de Raad voorop dat het advies niet afkomstig is van het *Committee of experts on the Application of Conventions and Recommendations*, maar (slechts) van een uit drie leden bestaande ad hoc adviescommissie. Bovendien kent de Raad aan dit advies nadrukkelijk niet dezelfde betekenis toe als hij eerder heeft toegekend aan een advies van het Comité voor de rechten van de Mens. De Raad verwijst hierbij naar zijn uitspraak uit 2006 waarbij hij heeft geoordeeld dat een dergelijk advies in het algemeen als een gezaghebbend oordeel moet worden aangemerkt.⁹ Enkele rechtsoverwegingen later blijkt het advies van het ILO-Comité inderdaad niet zo gezaghebbend te zijn: de CRvB blijft van mening dat de toeslag bij een WAO-uitkering als invaliditeitsuitkering moet worden aangemerkt. De Raad houdt echter niet volledig vast aan zijn uitspraak van 14 maart 2003. De intrekking van de toeslag moet namelijk niet langer worden getoetst aan het eerste lid van art. 5 van ILO-conventie 118, maar aan het tweede lid. De wijziging van dit toetsingskader vloeit voort uit de kwalificatie van de toeslag als een 'andere' uitkering in de zin van art. 2 lid 6 van ILO-conventie 118. Omdat de Nederlandse regering de toeslag inmiddels heeft aangemeld en deze aanmelding door het Comité van Deskundigen de ILO is aanvaard, ziet de Raad geen grond om over de aanmelding anders te oordelen. En dan komen we (eindelijk!) toe aan de toetsing van de intrekking van de toeslag aan art. 5 lid 2 van ILO-conventie 118. Terwijl het Comité van de ILO geen goed woord overhad voor de wijze waarop de Nederlandse regering deze bepaling dacht te kunnen naleven, moet de CRvB zich beperken tot de vaststelling dat uit dit artikel geen nauwkeurige en onvoorwaardelijke exportverplichting kan worden afgeleid. Dit brengt de CRvB tot de conclusie dat een beroep op art. 5 lid 2 van ILO-conventie 118 - behoudens toelagen die zijn toegekend ter zake van een arbeidsongeval of beroepsziekte - niet kan leiden tot het buiten toepassing laten van art. 4a van de TW. De export van de toeslag moet worden hervat ten aanzien van personen die een toeslag

ontvingen in aanvulling op een WAO-uitkering op grond van een arbeidsongeval of een beroepsziekte. De CRvB veronderstelt dat het om een minderheid van de voorliggende gevallen zal gaan.

Voor de overige gevallen zijn nog drie internationale normen van belang: art. 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM, art. 6 lid 1 van Besluit 3/80 en art. 9 van de Associatieovereenkomst. Bij de toets aan het Eerste Protocol blijkt de vereiste proportionaliteit te ontbreken. Dit hangt samen met het feit dat de toeslag per 1 juli 2003 zonder enige overgangsmaatregel is ingetrokken. Het feit dat de eerdere intrekking van de toeslag wel gepaard is gegaan met een overgangsmaatregel, mag niet baten omdat deze eerdere intrekking in strijd was met ILO-conventie 118. Ook het feit dat het recht op toeslag niet aan het nationale recht, maar aan een internationaal-rechtelijke bepaling werd ontleend, kan niet tot gevolg hebben dat een uitkering zonder overgangstermijn mag worden ingetrokken. De Raad draagt het UWV op om nieuwe beschikkingen op bezwaar te nemen en daarbij wel een redelijke compensatie voor de eigendomsontneming te bieden. Het ligt daarbij voor de hand om aansluiting te zoeken bij de overgangsregeling die met ingang van 1 januari 2007 voor EU-burgers geldt en waarbij de toeslag in drie jaar wordt afgebouwd. De CRvB kijkt vervolgens vooruit en constateert dat tussen partijen in geschil blijft of de toeslag ook na een redelijke afbouw mag worden ingetrokken. In dat kader wendt de Raad zich tot het HvJ EG met de volgende prejudiciële vragen:

“1. Behelst het bepaalde in artikel 6, eerste lid, van Besluit 3/80 (...) een duidelijke en nauwkeurig omschreven verplichting voor welke uitvoering en werking geen verdere handeling vereist is, zodat deze bepaling zich leent voor rechtstreekse werking?

2. Bij bevestigende beantwoording van de eerste vraag:

2.1 Moet bij de toepassing van artikel 6, eerste lid, van Besluit 3/80 op enigerlei wijze rekening gehouden worden met de wijzigingen in Verordening 1408/71 zoals die na 19 september 1980 hebben plaatsgevonden ten aanzien van bijzondere, niet op premie- of bijdragebetaling berustende prestaties?

2.2 Komt in deze betekenis toe aan artikel 59 van het Aanvullend Protocol bij het Associatieverdrag?

3. Moet artikel 9 van de Associatieovereenkomst aldus worden uitgelegd dat het in de weg staat aan toepassing van een wettelijke regeling van een lidstaat, als artikel 4a van de Nederlandse TW, welke leidt tot een indirect onderscheid naar nationaliteit (...).?”

Report of the Committee set up to examine the representation made by TÜRK-İS, 9 november 2006, RSV 2007/254

CRvB 1 november 2007, 04/2410 TW e.a., LJN: BB7475, RSV 2007/352

Beperking van export

Art. 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM speelde ook een belangrijke rol bij de verlaging van een uitkering ingevolge de Algemene Ouderdomswet (AOW) van een inwoner van Madagaskar. Deze verlaging hing samen met het feit dat de Wet BEU na de opzegging van ILO-conventie 118 met ingang van 1 januari 2006 ten volle op betrokkene van toepassing werd. Omdat Nederland met Madagaskar geen handhavingsverdrag heeft gesloten, werd zijn AOW-uitkering met enkele honderden euro's per maand verlaagd. Dat betrokkene vanaf 1957 vrijwillig verzekerd is geweest en inmiddels € 106.679,91 aan

premies voor de vrijwillige verzekering van de AOW had betaald, maakt in het kader van de Wet BEU geen verschil. En ook de rechtbank maakt voor hem geen uitzondering: de verlaging van de AOW-uitkering is een vorm van eigendomsontneming die voldoet aan de voorwaarden van art. 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM. Omdat slechts een zeer kleine minderheid van de uitkeringsgerechtigden te maken heeft gekregen met de gevolgen van de invoering van de Wet BEU, verwijst de rechtbank in het kader van de proportionaliteitstoets nog wel naar de uitspraak van het EHRM in de zaak *Ásmundsson*.¹⁰ De getalsmatige benadering van deze uitspraak is echter niet van doorslaggevend belang omdat de beperking van de aanspraken niet was ingegeven door een bezuinigingswens (zoals bij *Ásmundsson*), maar door de wens om de handhaafbaarheid te verbeteren. Daarnaast hecht de rechtbank veel belang aan het feit dat de SVB reeds bij de toekenning van de AOW-uitkering erop had gewezen dat de uitkering op enig moment zou worden verlaagd. Of de CRvB zich aansluit bij deze overwegingen zal nog blijken. Er is namelijk hoger beroep aangetekend tegen de uitspraak van de rechtbank.

Rb. Amsterdam, 20 april 2007, AWB 05/3236 AOW, LJN: BA4292, RSV 2007/255

Voorwaardelijke aanspraak

Waar in de vorige uitspraken steeds sprake was van eigendomsontneming, onderstreepte de CRvB in zijn uitspraak van 3 oktober 2007 nog eens dat voorwaardelijke aanspraken op een uitkering waarbij niet (meer) aan de voorwaarden is voldaan, niet kunnen worden beschouwd als een voorwerp van eigendom zoals bedoeld in art. 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM. Deze redenering is eerder toegepast bij de intrekking van een AOW-pensioen waarbij niet langer aan één van de uitkeringsvoorwaarden (het bestaan van een huwelijk) werd voldaan.¹¹ In deze uitspraak ging het om een arbeidsongeschikte die werd herkeurd met behulp van het Claimbeoordelings- en Borgingssysteem (CBBS). Uit de herkeuring bleek dat de arbeidsongeschiktheid van betrokkene was afgenomen tot minder dan 15%. Omdat de WAO-uitkering in 1993 was toegekend onder de voorwaarde dat de mate van arbeidsongeschiktheid minimaal 15% was, voldeed betrokkene niet meer aan de voorwaarden om aanspraak te kunnen maken op een WAO-uitkering. Van een eigendomsontneming was dus geen sprake. Dat bij de herkeuring gebruik is gemaakt van een ander systeem (CBBS) dan de vorige keer (FIS), maakt geen verschil. Deze systemen zijn volgens de Raad slechts hulpmiddelen bij het bepalen van de mate van arbeidsongeschiktheid.

CRvB 3 oktober 2007, 05/4494 WAO, LJN: BB4816

Aanpassing van pensioencoëfficiënt met terugwerkende kracht

In deze lange reeks van eigendomsrechtelijke uitspraken past ook nog een korte vermelding van de uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in de zaak *Smirnitskaya*. In deze zaak had een Russische rechter een verzoek van een uitvoeringsorgaan ingewilligd om een individuele pensioencoëfficiënt (die bepalend was voor de uitkeringshoogte) naar beneden bij te stellen. Omdat de rechter met deze beslissing terugkwam van een eerder in rechte vastgestelde pensioencoëfficiënt en er geen sprake was van nieuwe feiten of omstandigheden, acht het EHRM dit in strijd met het rechtzekerheidsbeginsel. Daarnaast neemt het Hof een schending art. 1 van het Eerste Protocol aan. De Russische rechtbank heeft de coëfficiënt namelijk met terugwerkende

kracht herzien en dit moet als een eigendomsontneming worden gekwalificeerd. Het EHRM veronderstelt dat de Russische rechtbank hiertoe is overgegaan vanwege het belang van een uniforme uitvoering van de pensioenwetgeving. Dit belang kan er echter niet toe leiden dat een eigendomsontneming met terugwerkende kracht is gerechtvaardigd.

EHRM 5 juli 2007, nr. 852/02 (Smirnitskaya and others v. Russia)

3. Vrij verkeer van diensten

Vergoeding van arbeidsbemiddeling door de Staat

In de zaak *ITC/Bundesagentur für Arbeit* heeft het Hof een afwijzend oordeel uitgesproken over een Duitse regeling die de vergoeding van arbeidsbemiddelingskosten door de Staat afhankelijk stelt van de voorwaarde dat de door de bemiddelaar gevonden betrekking in Duitsland onder de socialeverzekeringsplicht valt. De aangevoerde rechtvaardigingsgronden zoals de bevordering van arbeidsbemiddeling, de bescherming van het nationale socialezekerheidsstelsel of de bescherming van de nationale arbeidsmarkt tegen het verlies van geschoolde arbeidskrachten, vonden geen gehoor bij het Hof. Het Hof oordeelde dat door het voordeel van dit systeem stelselmatig te weigeren aan werkzoekenden die in andere lidstaten werken, de regeling voorbij schiet aan het nagestreefde doel. De vraag bleef wel openstaan op welke wijze een lidstaat ervoor kan waken dat hoogopgeleide arbeidskrachten de nationale markt verlaten. Het Hof ging aan dit punt voorbij in overweging 44. Ook in Nederland staat dit vraagstuk op de agenda en worden in Den Haag maatregelen uitgedacht om hooggeschoold personeel naar Nederland te lokken en binnen boord te houden, zoals via de Kennismigrantenregeling.¹² Daarnaast heeft Eurocommissaris Franco Frattini een voorstel gedaan een 'blauwe kaart' in te voeren die hooggeschoolde buitenlanders naar Europa moet lokken, waarvoor hij steun kreeg van het Europees Parlement. De snelle en soepele toelatingsprocedure zorgt ervoor dat hooggeschoolde buitenlanders naar analogie met de Amerikaanse 'green card' een 'blauwe kaart' ontvangen die hen het recht verleent om gedurende twee jaar in een EU-lidstaat te verblijven en te werken. Verder is interessant dat de vraag betreffende de rechtmatigheid van de staatssteun zelf niet is beantwoord in deze zaak. Om hierover een uitspraak te kunnen doen was het Hof van mening dat voldoende concrete gegevens en indicaties ontbraken die nodig zijn met betrekking tot de mededingingsregels. De verwijzende rechter zou nauwkeurige informatie over de feitelijke en juridische context hebben moeten aangeven omdat mededingingsvraagstukken vaak feitelijk en juridisch complex zijn.

HvJ EG 11 januari 2007, zaak C-208/05 (ITC/Bundesagentur für Arbeit) NJ 2007/305 m. nt. MRM, RSV 2007/136, RvdW 2007/268

Grensoverschrijdende zorg

Ook dit jaar bevat deze rubriek een vervolg op de groeiende jurisprudentie rond de toegankelijkheid van de grensoverschrijdende zorg. Tot zover heeft de rechter het toestemmingsvereiste voor kleine medische handelingen in het buitenland afgewezen en bepaald dat de vergoeding in overeenstemming moet zijn met het nationale recht van de verblijfstaat (*Kohll en Decker*).¹³ Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen intramurale- en extramurale zorg (*Peerbooms/Smits, Müller/Fauré en Van Riet*).¹⁴ Voorts heeft het Hof bepaald dat de vergoeding van aan een behandeling gelieerde kosten in overeenstemming moet

zijn met het nationale recht van de verblijfstaat (*Leichtle*)¹⁵ en de reikwijdte aangegeven van aan de behandeling gelieerde kosten (*Herrera*).¹⁶ Ook over de problematiek van de wachttijden heeft het Hof zich uitgesproken (*Watts*).¹⁷ Ditmaal moest het Hof uitspraak doen in het geval van een Griek die in 1998 een behandeling onderging in een Engels particulier ziekenhuis, waarvan de kosten niet werden vergoed door de Griekse zorgverzekering. Reden hiervoor was dat de claim was verjaard en dat de kosten voor behandeling in een buitenlands particulier ziekenhuis alleen zouden worden vergoed voor kinderen onder de 14 jaar. Zoals eerder vastgesteld in de arresten *Peerbooms/Smits* en *Watts* mogen lidstaten weliswaar hun eigen socialezekerheidsstelsels inrichten, maar daarbij geen inbreuk maken op het vrij verkeer van diensten. Probleem is dat de Griekse wettelijke regeling bepaalt dat een in Griekenland verzekerde patiënt gratis kan worden behandeld in een publieke instelling of in een gecontracteerde particuliere instelling, maar dat kosten gemaakt in een buitenlandse particuliere instelling niet vergoed worden. Uitgezonderd worden kinderen jonger dan 14 jaar en spoedeisende gevallen die in een niet-gecontracteerde instelling binnen Griekenland worden behandeld. Deze uitzondering geldt dus niet voor een particulier ziekenhuis in het buitenland, zoals in het geval van *Stamatelaki*. Het Hof ziet hierin een belemmering van vrij verkeer en strijd met art. 49 EG-Verdrag. Voor het argument van Griekenland dat het geen toezicht kan houden op de kwaliteit van de zorg in het buitenland is het Hof niet gevallen, omdat iedere lidstaat eigen kwaliteitscontroles heeft en zich bovendien moet houden aan de Beroepsrichtlijn voor artsen.¹⁸ De vraag kan nu wel gesteld worden of de kwaliteitscontroles in iedere lidstaat van hetzelfde niveau zijn. Het spanningsveld tussen nationale bevoegdheden en Europese regelgeving is hier duidelijk voelbaar. In dit verband is interessant dat de Europese Commissie eind 2006 een raadpleging over de Communautaire maatregelen op het gebied van de gezondheidszorg heeft gelanceerd. Betrokkenen bij het beleid en de uitvoering van gezondheidszorg werden geconsulteerd over mogelijke EU-initiatieven om een kader te scheppen dat meer zekerheid biedt omtrent de toepassing van de Communautaire wetgeving op gezondheidsdiensten en om de kwaliteit, toegankelijkheid en doelmatigheid van gezondheidsdiensten te bevorderen door samenwerking tussen de lidstaten. Eind januari 2007 werden 276 antwoorden geregistreerd van nationale overheden, regionale overheden, internationale en nationale koepelorganisaties, sociale zekerheidsinstellingen, universiteiten, industrie en individuele burgers.¹⁹ Een grote meerderheid vond dat het land waar de behandeling plaatsvindt de verantwoordelijkheid voor het klinisch toezicht moet blijven dragen. Samenwerking tussen lidstaten werd toegejuicht en veel respondenten zagen ook iets in Europese steun om nationale autoriteiten te helpen om inzake gezondheidszorg een hoog niveau van kwaliteit en veiligheid te bereiken, onder meer door richtsnoeren en indicatoren te ontwikkelen, of door de invoering van een objectief rapporteringssysteem inzake patiëntenveiligheid. Een stap in de goede richting om kwaliteitscontroles op Europees niveau te reguleren?

HvJ EG 19 april 2007, zaak C-444/05 (Stamatelaki)

4. Gelijke behandeling

Uitkeringsvoorwaarde voor niet-onderdanen

In de zaak *Chateignier* ging het om een onderscheid naar nationaliteit. Na haar huwelijk met een Belg gaat een Frans onderdaan met haar nieuwe echtgenoot in België wonen. De aan haar toegekende Belgische werkloosheidsuitkering werd eerst toegekend in de

veronderstelling dat zij inmiddels de Belgische nationaliteit had. Na de vaststelling dat zij nog steeds de Franse nationaliteit had, werd de uitkering teruggevorderd omdat betrokkene op de datum van indiening van de aanvraag in België niet een bepaald tijdvak van arbeid had vervuld. Het Hof stelde vast dat betrokkene als Frans onderdaan die werk zoekt in België binnen de werkingssfeer van art. 39 EG-Verdrag valt en dus het in het tweede lid van dit artikel bedoelde recht op gelijke behandeling geniet. Dit recht is voor de sociale zekerheid nader uitgewerkt in art. 3 lid 1 van EG-Verordening nr. 1408/71 (Vo. 1408/71). Volgens het Hof verzet het beginsel van gelijke behandeling zich tegen een nationale wettelijke regeling krachtens welke het bevoegde orgaan aan een onderdaan van een andere lidstaat een werkloosheidsuitkering weigert omdat hij ten tijde van de aanvraag op het grondgebied van het woonland niet een bepaald tijdvak van arbeid heeft vervuld, terwijl voor onderdanen van dit land een dergelijke voorwaarde niet wordt gesteld. Dit oordeel wekt weinig verbazing. Het ging om een rechtstreeks onderscheid naar nationaliteit waarvoor niet eens een mogelijke rechtsvaardigingsgrond was aangevoerd.²⁰

HvJ EG 9 november 2006, zaak C-346/05 (Chateignier), RSV 2007/135, USZ 2007/19

Ongunstige belastinggroep voor migrerend werknemer

In de zaak *Celozzi* ging het om indirecte discriminatie naar nationaliteit. Het Hof oordeelde dat art. 3 lid 1 Vo. 1408/71 zich verzet tegen een regeling voor ziekengeld op grond waarvan een migrerend werknemer wiens echtgenote in een andere lidstaat woont, ambtshalve in een ongunstiger belastinggroep wordt ingedeeld (namelijk die voor gehuwde werknemers die duurzaam van hun echtgenote gescheiden wonen) dan een gehuwd nationaal werknemer wiens echtgenote in de betrokken lidstaat woont (en geen bezoldigde werkzaamheid uitoefent). Op grond van deze regeling mag voor het ziekengeld niet met terugwerkende kracht rekening worden gehouden met een correctie van de belastinggroep na een uitdrukkelijk verzoek van de migrerend werknemer gebaseerd op zijn werkelijke gezinssituatie. Hoewel de regeling geen formeel verschil in behandeling maakt tussen nationale werknemers en werknemers die uit een andere lidstaat afkomstig zijn, kan de toepassing ervan tot gevolg hebben dat de migrerend werknemer, wiens echtgenote dikwijls in de lidstaat van herkomst blijft wonen, in een situatie wordt gebracht die rechtens of feitelijk ongunstiger is dan die waarin de nationale werknemer zich onder dezelfde voorwaarden zou bevinden. Dit verschil in behandeling kon, volgens het Hof, in dit geval niet gerechtvaardigd worden door de aangevoerde overwegingen die verband houden met de administratieve vereenvoudiging van procedures voor toekenning van ziekengeld en de functie daarvan om betrokken werknemers een inkomen te garanderen waardoor zij in hun levensonderhoud kunnen voorzien. De betrokken regeling ging, naar de smaak van het Hof, verder dan nodig was voor het bereiken van de administratieve vereenvoudiging, vooral omdat er een mogelijkheid tot correctie met terugwerkende kracht in de regeling ingebouwd was welke wél gepaard ging met ingewikkelde berekeningen. Voorts constateerde het Hof dat een minimumniveau van levensonderhoud toch al snel bereikt werd door de wijze waarop de belastingwetgeving wordt uitgevoerd.

HvJ EG 18 januari 2007, zaak C-332/05 (Celozzi) RSV 2007/169, USZ 2007/82

Zwangerschapsuitkering voor zelfstandigen

In Nederland voltrekt zich inmiddels een opmerkelijk geschil over gelijke behandeling van vrouwelijke werknemers en vrouwelijke zelfstandigen. De voorzieningenrechter had al in een aantal gevallen particuliere verzekeraars tot de orde geroepen ten aanzien van de door hen

toegepaste ongunstige voorwaarden bij een zwangerschaps- en bevallingsuitkering.²¹ Het spitst zich nu toe op de rechtmatigheid van de afschaffing van zwangerschapsuitkering voor zelfstandigen. Eén van de gevolgen van de afschaffing van de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ) per 1 augustus 2004 was dat vrouwelijke zelfstandigen geen recht meer hebben op een uitkering bij zwangerschap. Zij zijn daardoor genooddaakt om in het particuliere circuit een verzekering af te sluiten, maar in dat geval krijgen ze lange wachttijden en met name hoge premies op hun bordje. Vooral zelfstandigen met een klein inkomen worden geconfronteerd met een hogere premie dan de voorheen verschuldigde WAZ-premie. Het resultaat hiervan is dat veel zwangere zelfstandigen zolang mogelijk doorwerken tot aan de bevalling en zo snel mogelijk na de bevalling weer aan het werk gaan. Naar aanleiding van deze ongewenste situatie is een geschil uitgevochten tussen de FNV en de Staat over de aanspraken van vrouwelijke zelfstandige ondernemers en beroepsbeoefenaren op een uitkering in verband met zwangerschap en bevalling. Vakcentrale FNV en Proefprocessenfonds Clara Wichmann hebben namens zeven zelfstandige vrouwen de zaak aangespannen tegen de Staat en deden daarbij een beroep op de Zelfstandigenrichtlijn en het VN-vrouwenverdrag. De vraag was of de Staat jegens FNV c.s. onrechtmatig heeft gehandeld door bij de Wet einde toegang verzekering WAZ een einde te maken aan het voorheen bestaande recht van vrouwelijke zelfstandigen op een zwangerschapsuitkering krachtens de WAZ, en of de Staat uit dien hoofde gehouden is om aan eiseressen een schadevergoeding uit te betalen ter hoogte van de vroegere WAZ-aanspraken. De rechtbank 's-Gravenhage heeft daarop bepaald dat de aangevoerde artikelen uit de Zelfstandigenrichtlijn niet verplichten tot het treffen van een publieke regeling en dat art. 11 lid 2 sub b van het VN-Vrouwenverdrag alleen kan worden opgevat als instructienorm. De overheid is dus niet verplicht een regeling te treffen op grond van Europese (gelijkebehandelings-) wetgeving²², zoals al eerder bleek uit de arresten *Hertz*²³ en *Gillespie*.²⁴ Nadat in de Tweede Kamer met de motie Van Gent en Verburg²⁵ was aangedrongen op een publieke regeling om de ongelijkheid tussen vrouwelijke werknemers en zelfstandigen op te heffen en ook de Commissie Gelijke Behandeling advies had uitgebracht²⁶, heeft het huidige kabinet uiteindelijk besloten een publieke regeling in het leven te roepen. In de regeling, die zal worden opgenomen in de Wet arbeid en zorg (WAZO)²⁷, krijgen vrouwelijke zelfstandigen recht op een zwangerschaps- en bevallingsuitkering van 16 weken die is gebaseerd op de inkomsten van het voorafgaande jaar met een maximum van het wettelijk minimum. Daarnaast wordt de aanmeldtermijn voor vrijwillige verzekeringen tegen ziekte en arbeidsongeschiktheid bij het UWV verruimd van vier naar dertien weken.

Rb. 's-Gravenhage 25 juli 2007, 25727/HA ZA 06-170, LJN: BB0334, NJ 2007/535, NJF 2007/420

Toepassing Van Pommeren op derdelanders

Tot slot vermelden we hier dat de CRvB uitspraak heeft gedaan over het vraagstuk of aan het arrest *Van Pommeren*²⁸ van het HvJ EG reflexwerking moet worden gegeven in Nederlands-Turkse betrekkingen. Het ging in casu om een weduwe van een in Turkije gevestigde AOW-gerechtigde. Haar man was overleden in het jaar nadat de verplichte volksverzekering voor post-actieven in het buitenland was afgeschaft (per 1 januari 2000). De weduwe wilde met terugwerkende kracht in aanmerking komen voor vrijwillige verzekering ingevolge de Algemene nabestaandenwet (ANW) en beriep zich daartoe op het beleid zoals dat is ontwikkeld voor EU-situaties naar aanleiding van het

arrest *Van Pommeren*.²⁹ Een recht op een overeenkomstige behandeling ontstaat mogelijkwerwijs in verband met de werking van besluit 3/80 van de Associatieraad EG-Turkije, welk besluit socialezekerheidsbescherming geeft aan Turken die binnen Europees grondgebied migreren. Ten aanzien van het besluit speelde twee rechtsvragen. Is het in strijd met het discriminatieverbod van art. 3 van dit besluit om Turken anders te behandelen dan onderdanen van EU-lidstaten? En in de tweede plaats: vloeit een analoge toepassing van *Van Pommeren* mogelijk voort uit het stelsel van aanwijsregels van besluit 3/80? De CRvB beantwoordde beide vragen ontkennend. Artikel 3 kan volgens de letterlijke tekst namelijk uitsluitend worden ingeroepen door Turken die op het grondgebied van een van lidstaten wonen. Wat de werking van de aanwijsregels van het besluit betreft, constateert de CRvB dat een bijzondere regel voor post-actieven analoog aan art. 13 lid 2 sub f van Vo. 1408/71 in het besluit niet tot stand is gekomen. De bestaande conflictregels van het besluit kunnen bovendien in relatie tot post-actieven bij gebrek aan nadere uitvoeringsregels (vergelijkbaar met art. 10ter van Vo. 574/72) niet rechtstreeks werken. *Van Pommeren* heeft de Turken aldus niets te bieden. En anders dan in de Toeslagenwetuitspraak van 1 november 2007 vond de Raad het kennelijk niet nodig om over de mogelijke implicaties van besluit 3/80 van de Associatieraad EG-Turkije vragen voor te leggen aan het Hof. Een “dynamische interpretatie” van dit besluit zoals in vraag 2.1 van hierboven geciteerde prejudiciële vraagstelling door de Raad wordt gesuggereerd, is in deze procedure kennelijk niet aan de orde.

Overigens heeft de rechtbank Amsterdam in oktober 2007 de einduitspraak gedaan in de zaak *Van Pommeren*. Deze niet-gepubliceerde uitspraak is relevant omdat mevrouw Van Pommeren had verzocht om een schadevergoeding wegens schending van de redelijke termijn als bedoeld in art. 6 EVRM. Bij de beoordeling van dit verzoek oordeelde de rechtbank dat een termijn van 54 maanden redelijk is in een zaak waarbij prejudiciële vragen zijn gesteld aan het HvJ EG. Deze termijn was in de zaak *Van Pommeren* inderdaad overschreden. Echter, omdat de termijnoverschrijding nagenoeg geheel aan de rechter was toe te rekenen, kon de (sector bestuurrecht van de) rechtbank geen oordeel vellen over een eventuele schadevergoeding. Die schone taak is aan de burgerlijke rechter voorbehouden.

CRvB 6 april 2007, 04/4998 AOW, LJN: BA2500, RSV 2007/230

Rb. Amsterdam 11 oktober 2007, AWB 00/5064 AOW, n.g.

¹ Zie onder meer CRvB 11 april 2007, 06/5950 WWB, LJN BA2410, AB 2007, 149 m.nt. H.E. Bröring, JB 2007/129 m.nt. M.C.D. Embregts, JWWB 2007/151 m.nt. H.W.M. Nacinovic, RSV 2007/175 m.nt. R. Stijnen, USZ 2007/139 m.nt. Moesker; CRvB 11 april 2007, 06/2012 WWB, LJN BA2447, AB 2007, 150, JWWB 2007/149, USZ 2007/137 m.nt. red.; CRvB 11 april 2007, 05/4353 WWB, LJN BA2445, JWWB 2007/148, USZ 2007/136 m.nt. red.; CRvB 11 april 2007, 06/3604 WWB, LJN BA4786, JB 2007/130, JWWB 2007/197, RSV 2007/231 m.nt. C.W.C.A. Bruggeman; Rb. 's-Gravenhage, KG 07/121, LJN BA0876, NJF 2007/173, RSV 2007/173, USZ 2007/120 m.nt. Driessen, USZ 2007/190.

² HvJ EG 22 september 1992, zaak C-153/91, Jur. 1992, p. I-4973 (Petit).

³ HvJ EG 6 juli 2006, zaak C-154/05 (Kersbergen-Lap en Dams-Schipper AB 2006/259 m.nt. F.J.L. Pennings, RSV 2006/265, USZ 2006/248).

⁴ HvJ EG 27 november 1997, zaak C-57/96, Jur. 1997, p. I-6689 (Meints, RSV 1998/105 m.nt. mr. F.W.M. Keunen, VN 1998/28.28 m.nt. red.).

⁵ HvJ EG 8 juni 1999, zaak C-337/97, Jur. 1999, p. I-3289 (Meeusen, AB 1999, 362 m.nt. FHvdB, JB 1999/148 m.nt. H. Janssen, JV 1999/S192, RSV 2000/33, USZ 1999/217, VN 1999/37.3.1)

⁶ EHRM 12 oktober 2004, zaak 60669/00 (Ásmundsson, AB 2005/102 m.nt. FP, EHRC 2004/107 m.nt. Driessen, RSV 2005/105, USZ 2005/28 m.nt. Barentsen).

⁷ CRvB 14 maart 2003, 02/1308 TW e.a., LJN AF5937, AB 2003, 189 m. nt. FP, JB 2003/89 m.nt. AWH, RSV 2003/114, USZ 2003/147 m.nt. Driessen.

⁸ Omdat art. 5 lid 1 van ILO-conventie 118 reeds een onvoorwaardelijke exportverplichting kent voor uitkeringen bij arbeidsgevallen en beroepsziekten hoefde het Comité in dit kader alleen nog te oordelen over de exportverplichting van invaliditeitsuitkeringen.

⁹ CRvB 21 juli 2006, 03/3332 ANW, LJN AY5560, AB 2007/97 m.nt. M.L. van Emmerik, JB 2006/264, RSV 2006/302, USZ 2006/282 m.nt. Driessen.

¹⁰ EHRM 12 oktober 2004, zaak 60669/00 (Ásmundsson, AB 2005/102 m.nt. FP, EHRC 2004/107 m.nt. Driessen, RSV 2005/105, USZ 2005/28 m.nt. Barentsen).

¹¹ CRvB 28 oktober 2005, 03/5084 AOW, LJN AU5798, RSV 2006/146, USZ 2005/426 en CRvB 14 juni 2007, 05/5325 AOW, LJN BA8667.

¹² De winst van de Kennismigrantenregeling, in wezen een uitzondering op de Wet Arbeid Vreemdelingen (Wav), is gelegen in het wegvallen van de tot dan verplichte tewerkstellingsvergunning in het voortraject. Naast tijdswinst resteert door het wegvallen van deze procedure (uitgevoerd door de CWI) slechts één loket (bij de IND). De Kennismigrantenregeling is kortgeleden positief geëvalueerd. Kenniswerkers krijgen een snelle en eenvoudige toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt.

¹³ HvJ EG 28 april 1998, zaak C-158/96, Jur. 1998, p. I-1931 (Kohll, NJ 1999, 191); HvJ EG 28 april 1998, zaak C-120/95, Jur. 1998, p. I-1831 (Decker, NJ 1998, 191).

¹⁴ HvJ EG 12 juni 2001, zaak C-157/99, Jur. 2001, p. I-5473 (Peerbooms/Smits, USZ 2002/216); HvJ EG 13 mei 2003, zaak C-385/99, Jur. 2003, I-04509 (Müller/Fauré en Van Riet, USZ 2003/190).

¹⁵ HvJ EG 18 maart 2004, zaak C-8/02 (Leichtle, RSV 2004/222).

¹⁶ HvJ EG 15 juni 2006, zaak C-466/04 (Herrera RSV 2006/367).

¹⁷ HvJ EG 16 mei 2006, zaak C-372/04 (Watts, NJ 2006, 361).

¹⁸ Richtlijn 93/16/EEG van 5 april 1993 ter vergemakkelijking van het vrije verkeer van artsen en de onderlinge erkenning van hun diploma's, certificaten en andere titels (PB L 165, 7.7.1993, p.1).

¹⁹ Summary report of the responses to the consultation regarding "Community action on health services" (SEC (2006) 1195/4 of 26 september 2006), Health and Consumer Protection Directorate-General of the European Commission.

²⁰ Zie overweging 33.

²¹ Rb. Utrecht 27 mei 2004, LJN APO146; Rb. Utrecht 15 november 2005, LJN A4 6168; Rb. Utrecht 3 mei 2006, LJN AW7505.

²² Zie: A. Eleveld, "Een zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandigen en meewerkende echtgenoten in Europees perspectief", in: Sociaal Maandblad Arbeid, juni 2006, p. 258-267.

²³ HvJ EG 8 november 1990, zaak C-179/88, Jur. 1998, p. I-3979 (Hertz, NJ 1993, 162, RSV 1992/156).

²⁴ HvJ EG 13 februari 1996, zaak C-342/93, Jur. 1996, p. I-475 (Gillespie, NJ 1997, 80).

²⁵ Motie Van Gent en Verburg (26 oktober 2006) over een regeling bij zwangerschap en bevalling voor vrouwelijke zelfstandigen (30800 XV, nr. 48).

²⁶ CGB-Advies 2007/4 (juni 2007) inzake gelijke behandeling van zwangere zelfstandigen; aanbevelingen voor een gelijkebehandelingsbestendig stelsel van zwangerschaps- en bevallingsuitkeringen.

²⁷ De op 1 december 2001 in werking getreden wet arbeid en zorg (WAZO) is niet veel meer dan een bundeling van bestaande regelingen. Het zwangerschapsverlof is bekend vanuit de ziektewet en het ouderschapsverlof vanuit het Burgerlijk Wetboek. Doel van de wet is het onderbrengen van alle verlofregelingen voor werknemers in één wet. Wijzigingen in de wet zijn aangebracht onder invloed van veranderingen in het maatschappelijk denken ten aanzien van combinatie zorg en werk.

²⁸ HvJ EG 7 juli 2005, C-227/03, Jur. 2003, I-6101 (Van Pommeren, AB 2005, 284 m. nt. FP, RSV 2005/260, USZ 2005/313, VN 2005/37.20 m. nt. red.).

²⁹ Zie SVB beleidsregels 2007, Deel I, hoofdstuk 3, paragraaf 5.